

אייר התשע"ח

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

פרשת בחוקותי כחותמת את ספר ויקרא

לפרשת בחוקותי (על פי שיעורים של הרב מנחם ליבטאג והרב אמנון בזק)

1. ויקרא כ"ו ד, יא: "ונתנה הארץ יבולה... ונתתי משכני בתוכם".
2. ויקרא כ"ו כ, לד-לה, ולא: "ולא תתן ארצכם את יבולה" "והשמותי את מקדשיכם"
3. ויקרא כ"ו מו: "אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה" רשב"ם
4. "בהר סיני ביד משה – שכן התחילה פרשת שמיטה: וידבר ה' אל משה בהר סיני (ויקרא כ"ה א), וגם גמר התוכחות האלה בשביל השמיטה הם, כדכתיב: כל ימי השמה תשבות (ויקרא כ"ו ל"ה). כי כל מצות של פרשת בהר סיני בשמיטות ויבולות מדבר, ושליחות עבדים וחזרת קרקעות. לכך נאמרו כאן התוכחות של עבירות השמיטות בהר סיני, הכל בפעם אחת."
5. ראב"ע "אלה החקים והמשפטים – הם הכתובים בפרשת וישמע (שמות כ'), ואלה המשפטים (שמות כ"א-כ"ג), ובפרשת בהר סיני (ויקרא כ"ה-כ"ו). אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל – רמז לברית בהר סיני, כי אחר שנעשה המשכן והיה הכבוד באהל מועד, לא עלה משה אל הר סיני"
6. רש"י: והתורות – אחת בכתב, ואחת על פה, מגיד שכולן נתנו למשה מסיני
7. ספורנו: אלה החקים – כל המצוות שנאמרו קדם שהתחיל פרשת "אם בחקתי" הם "החקים והמשפטים והתורות" שעליהם נכרת הברית בברכות וקללות. וזה הוא הברית שהזכיר באמרו "מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב" (דברים כ"ח:ט).
8. ויקרא י"ח ד-ה: "את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' א-להיכם. ושמרתם את חקתי ואת משפטי..."
9. ויקרא כ"ו: "והקימתי את בריתי אתכם" (ט); "להפרכם את בריתי" (טו); "וזכרתי את בריתי יעקוב..." (מב); "וזכרתי להם ברית ראשנים" (מה).
10. ויקרא כ"ו יב: "והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לא-להים ואתם תהיו לי לעם"
11. הרב ליבטאג: ספר ויקרא מתמקד בקדושת המשכן והעם. מטרה נשגבה זו - השראת שכינה על כלל האומה - עלולה לפגוע בהערכה העצמית של היחיד. גם הפרטים הנוקשים של מצוות ספר ויקרא עלולים לגרום ליחיד לראות בחובות הברית חובות טכניות, המצרות את מרחב יחסיו עם הקב"ה. לכן, על מנת למנוע רגשות שליליים כאלה הציבה התורה בתחילת הספר ובסופו את הפרשיות האלה, המדגישות שני עיקרים בעבודת ה': האחד - שלמרות מרכזיות הקהילה, אל ליחיד לאבד את ההכרה בתפקידו החשוב כחלק מהכלל; והשני - שההלכה הנוקשה אינה מונעת הבעה אישית, ולהפך: היא מהווה בסיס איתן, שעל גביו יכול היחיד לפתח מערכת יחסים שאפתנית, דינמית ואישית בינו לבין הקב"ה
12. ויקרא כ"ו יב: "והעריף הכהן אתה בין טוב ובין רע פערףך הכהן פן יהיה"
13. ויקרא כ"ו יד: "והעריכו הכהן בין טוב ובין רע פאשר יעריף אתו הכהן פן יקום"

14. ויקרא כ"ז טז-י):

"וְהָיָה עֲרֹכֶדְךָ לְפִי זָרְעוֹ זָרַע חֹמֶר שְׁעָרִים בְּחֻמְשֵׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. אִם מִשְׁנֵת הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ כְּעֲרֹכֶדְךָ יְקוּם. וְאִם אַחֵר הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ וְחָשַׁב לוֹ הִפְהֵן אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתֵרֶת עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנִגְרַע מֵעֲרֹכֶדְךָ"

15. ויקרא כ"ז ג-ז):

הגיל	זכר	נקבה
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה	חֻמְשֵׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ	שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל
וְאִם מִבֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה	עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים	עֶשְׂרֵת שֶׁקֶלִים
וְאִם מִבֶּן חֲדָשׁ וְעַד בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים	חֻמְשָׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף	שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים כֶּסֶף
וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְעַד שְׁשִׁים שָׁנָה	חֻמְשָׁה שֶׁקֶל עֶשֶׂר	וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵה שֶׁקֶלִים

16. במדבר ח', כה):

"וּמִבֶּן חֻמְשֵׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְבֵּא הָעֶבְדָּה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד"

17. שמות כ"א, לב):

"אִם עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו"

18. רש"י (על פי ערכין יט ע"א):

כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש, לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו, והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה, דאמרי אינשי 'סבא בביתא פחא בביתא, סבתא בביתא סימא בביתא וסימא טבא בביתא' [תרגום: זקן בבית – פח בבית; זקנה בבית – אוצר בבית וסימן טוב בבית].

19. ראב"ע (בפירושו על כ"ז, ג ד"ה בן ששים):

ודעת רבים כי זו גזרת מלך, כי מבן חדש עד חמש שנים יתן חמשה שקלים, אילו עבר יום אחד נוסף על חדש יתן חמשה שקלים... והכלל כי הוא גזרת הכתוב, כי אילו היה על דרך תוספת הזכר על הנקבה, הנה אחר ששים יוסיף השלישית, והנה מחמש עד עשרים יוסיף החצי, ומחדש ועד חמש ומעשרים ועד ששים יוסיף על החצי עשיריתו.

20. בראשית כ"ה, כו):

וַיִּצְחַק בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלִדַת אֶתֶם

21. דה"א ב', כא):

וְאַחַר כֵּן חָצְרוֹן אֶל בֵּית מִכְיָר אָבִי גִלְעָד וְהוּא לְקַחָהּ וְהוּא בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת שְׁגוֹב

22. דברים כ"ב, כח-כט):

כִּי יִמְצָא אִישׁ נֶעֱרַר בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא אֲרָשָׁה וּתְפֹשָׂה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצָאוּ, וְנָתַן הָאִישׁ הַשָּׂכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנֶּעֱרַר חֻמְשֵׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא יוּכַל שְׁלַחָה כָּל יָמָיו

23. הושע ג', א-ב):

וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי עוֹד לְךָ אֶהֱבֶה אִשָּׁה אֲהַבֵּת רַע וּמִנְאָפֶת כְּאֲהַבֵּת ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם פְּנִים אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאֲהַבֵּי אֲשֵׁישֵׁי עֲנָבִים. וְאֶכְרַה לִּי בַחֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר כֶּסֶף וְחֹמֶר שְׁעָרִים וְלִתְּךָ שְׁעָרִים

24. רב האי גאון (הובאו דבריו בפירוש רש"י שם):

ובשם רב האי מצאתי דבר הגון: 'וְאֶכְרַה לִּי' וגו' – קצבתי דמי כופר פדיונה לנגדי בדמים קלים. האומר 'ערך נפשי עלי', אם מבן ששים ומעלה 'והיה ערךך חמשה עשר שקל'.

25. דברים ט"ו, יח):

"לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינָדְךָ בְּשִׁלְחָדְךָ אֶתוֹ חֲפָשִׁי מֵעַמֶּדְךָ כִּי מִשְׁנָה שְׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים"

26. רש"י:

"מכאן אמרו: עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה, וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום. ומהו עבודתו בלילה? רבו מוסר לו שפחה כנענית, והוולדות לאדון."

27. ויקרא כ"ז טז):

"וְאִם מִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לֵה' וְהָיָה עֲרֹכֶדְךָ לְפִי זָרְעוֹ זָרַע חֹמֶר שְׁעָרִים בְּחֻמְשֵׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף"

28. קידושין ל ע"ב):

"תנו רבנן, שלשה שותפין הן באדם: הקב"ה ואביו ואמו. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה: מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני"

29. שמות כ"א, לב):

"אִם עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו"